ԿԱՐԻՆԵ ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ

ՄԱԿ-Ի ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ ԻՐԱՔՈՒՄ (2003թ. ՄԱՐՏ – 2004թ. ՀՈՒՆԻՍ) ԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿԱՐԾԻՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ

Սույն հոդվածը նպատակամղված է շարունակելու «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ» մատենաշարում տպագրված նախորդ երկու հոդվածներում[1] արտահայտված թեզերն ու զարգացումները:

Ուսումնասիրվող թեման ունի իր գիտական հետաքրքրությունը և միաժամանակ բարդությունները: Թեմայի կատարման ժամանակահատվածում Իրաքում տեղի ունեցան քաղաքական բուռն զարգացումներ՝ 2003թ. մարտին ԱՄՆ-ի կողմից Իրաքի նախագահ Սադդամ Հուսեյնին ներկայացվեց վերջնագիր, ապա հաշվված օրերի ընթացքում տապալվեց Իրաքի բաասական վարչակարգը, և երկրում ստեղծվեց բոլորովին նոր իրադրություն իր բոլոր հետևանքներով:

Վերադառնալով Իրաքում ՄԱԿ-ի գործունեությանը կարևոր է նշել, որ չնայած քաղաքական ալեբախումներին, արդի զարգացումները գալիս են հաստատելու միջազգային այդ կարևոր կազմակերպության անհրաժեշտությունը[2]:

ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի հրապարակած փաստաթղթերի ուսումնասիրությունը, Իրաքում ներքին իրավիճակը և ամենագլխավորը՝ ԱՄՆ-Իրաք հարաճուն լարված զարգացումները թելադրում էին առանց այն էլ ժամանակավոր սանկցիաների գնահատականը:

Սադդամ Հուսեյնի վարչակարգի տապալումը և ԱՄՆ-ի գերակայությունը Իրաքում փաստորեն ի զորու չեղավ երկրում դեմոկրատիայի ջահեր վառել: Նշենք, որ Իրաքը այն յուրահատուկ երկրներից է, ուր ի սկզբանե բացակայել են դեմոկրատիայի ինստիտուտները: Այդպիսի ավանդույթներ անգամ Իրաքը չի ունեցել: Ուրեմն՝ միջազգային կազմակերպությունները, ներկա դեպքում ՄԱԿ-ը, կանգնած է լուրջ դժվարությունների առջև և միաժամանակ, իրոք, Իրաքն ունի նրա գործունեության լայն և հիմնավոր անհրաժեշտություն: Սրանով է պայմանավորված մեր այն տեսակետը, որ «Իրաքում մարդու իրավունքների, երկրի կյանքում

կանանց մասնակցության, երեխաների իրավունքների պաշտպանության, մերձակա շրջապատի բնապահպանության և այլ խնդիրների հետ մեկտեղ, ՄԱԿ-ը ստիպված է լինելու նաև որոշակի վերափոխումներ կատարել իր կազմակերպության ներսում, իրաքյան վերջին իրադարձությունների հետո: Իրաքյան ճգնաժամը իրոք որ, թելադրում է, որոշակի բարեփոխություն ՄԱԿ-ի շրջանակում: Հատկանշական է նաև, որ ՄԱԿ-ի դերի կայունացումը անհրաժեշտ է անդամ պետություններից յուրաքանչյուրին, այդ թվում նաև ԱՄՆ-ին»[3]:

ՄԱԿ-ի գործունեությունը Իրաքում սերտորեն փոխկապակցված է Իրաքի և միջազգային հանրության վերաբերմունքի հետ, ու նաև այդ կազմակերպության անդամ պետությունների վարած քաղաքականության հետ[4]:

Իրաքում ՄԱԿ-ի գործունեության խնդրում նույնպես ոչ պակաս կարևոր նշանակություն ունի հասարակական կարծիքի ձևավորումը, նրա ուշադրությունը, որից անմասն չէ նաև գիտական աղորտը:

Իսրայելի և Մերձավոր Արևելքի ինստիտուտի ղեկավար, Ռուսաստանյան հրեական կոնգրեսի նախագահ Եվգենի Սատանովսկին հայտարարված է, որ «Մերձավոր Արևելքի դեմոկրատացումը՝ հյուծախտ է»:

Նրա կանխատեսումը այն հարցի կապակցությամբ, թե արդյո՞ք ամերիկացիները Իրաքից ժամանակից շուտ կհեռանան, հետևյալն է՝ «Եթե անգամ ամերիկացիները ետ նահանջեն, ապա՝ <u>նախապես</u> <u>կազմակերպված</u> <u>կանոնակարգով</u>: (Ընդգծումը՝ Կ.Ս.) Ամերիկացիները, ինչպես ինձ է թվում, մոտակա ապագայում Իրաքից չպետք է դուրս գան: Առաջինը՝ որովհետև դա կնշանակեր արաբական աշխարհի համար ռազմական գործողությունների անհապաղ վտանգում ամերիկյան տարածքի վրա»[5]:

Որոշ պատմական զուգահեռներ անցկացնելով ԽՍՀՄ-ի Աֆղանստան մտնելու հետ, նա շարունակում է՝ «Ամերիկացիները մտան Իրաք այնպես, ինչպես որ մտան, և դա սխալ է: Նրանք այնտեղ բազմաթիվ սխալներ գործեցին: Բայց եթե նրանք այնտեղից գնան, իրավիճակը չհասցնելով կայունության որոշակի մակարդակի, դա կլինի խոշորագույն սխալ Ամերիկայի համար»:

Անդրադառնալով ԱՄՆ-ի նախագահ Ջորջ Բուշի հետագա ռեյտինգին, նա նշում է՝ «Բանակի հեռացումը Իրաքից ընդունուկ է զրոյի հավասարեցնել Բուշի ռեյտինգը ավելի հավանական կերպով, քան մնացած ամեն ինչ»[6]:

Այսպիսով քաղաքական տեսաբանը գտնում է, որ Վաշինգտոնի քաղաքականությունը այս հարցում տակտիկական քայլերի շարան է, որը տանում է ռազմավարական ձախողման[7]:

Եվգենի Սատանովսկու կարծիքով՝ «Պատերազմը կշարունակվի: Իրաքի կայունացումը կծգձգվի տասնամյակներով»[8]:

Ուշադրությունից չի վրիպում՝ «նախապես կազմակերպված կանոնակարգ» արտահայտությունը, որը հաստատում է նախապես ծրագրավորված գործողությունների առկայությունը և փաստը:

2004թ. հունվարի 13-ից լուսավակսն տեղեկատվության ծառայության շրջանակում է ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի պրես-ռելիզը, որտ ամփոփված են 2003 թվականին գործունեության առանցքում ընդունված կարևոր որոշումները ու դիմում հայտարարությունները:

Հատկապես ուշագրավ է 2003թ. մարտի 28-ին միաձայն անցած Իրաքի «նավթ՝ պարենի դիմաց» ծրագրի կարգավորումներին վերաբերվալ որոշումը[9]: Հարցը նրանում է, որ շտապ կեղծելով լսրված իրավիճակում ընդունվել են կարևոր համապատասխանեցումներ նախկինում եղած ծրագրային կետերին, քանի որ ինքնին ժամանակահատվածը արդեն խոսում է իրադրության մասին:

Անվտանգության խորհուրդը գտնում է, որ Ժենի IV կոնվենցիայի « 55-ի որոշման համաձայն, որը վերաբերվում է քաղաքացիական անձանց պաշտպանության խնդրին պատերազմի ընթացքում և ընդունված է 1949թ. օգոստոսի 12-ին, ամբողջապես մնում է ուժի մեջ և օկուպացիոն իշխանությունը պարտավորություն ունի ազգաբնակչությանը պարենամթերքով և բժշկական օգնությամբ ապահովելու հարցում: Իշխանությունը պետք է ներկայացնի ընդարձակ հաշվետվություն, նշելով անհրաժեշտ սննդամթերքների անվանումների ցանկը, մայրդկանց հիվանդության մանրամասն պատմությունը՝ բժշկական ձևով և այլ հոդվածներ, եթե գրավված տարածքի ռեսուրսները բավարար չեն:

Համոզված լինելով, որ ազգաբնակչության հրամայական կարիքները շարունակվում են ապահովվել, և Իրաքի ժողովրդին տրվող հումանիտար նպաստը երկրի ներսում ամենուրեք գտնվում է համապատասխան հիմքի վրա, այնուամենայնիվ մարդկանց կարիքների սաձը, որպես հումանիտար նպաստի ձևով բավարար օգնություն, չավվում է բուն Իրաքի ժողովրդի կողմից, ով լքում է երկիրը ռազմական գործողությունների պատճառով[10]:

Կարևորը այն է, որ տվյալ նիստի ժամանակ ուշադրության առնվեցին բազմաթիվ սանկցիաներ, որոնք ընդունվել էին մինչ այդ ՄԱԿ-ի կողմից Իրաքի դեմ: Հիմնական շեշտը դրվեց իրաքյան ժողովրդի հումանիտար օգնության ապահովման վրա, այնքան ժամանակ, քանի դեռ երկրում դրա կարիքն ունի ազգաբնակչությունը[11]: Այդ փոփոխությունները վերաբերվում էին 661 (1990) 6 օգոստոս 1990, 986 (1995) 14 ապրիլ 1995, 1409 (2002) 14 մայիս 2002 և 1454 (2002) 30 դեկտեմբեր 2002 որոշումներին:

Ի գիտություն ընդունվեց նաև գլխավոր քարտուղարի 2003թ. մարտի 17-ին ընդունած որոշումը, ետ վերցնելով Միացյալ ազգերի և միջազգային նշանակության աշխատակիցների այն պարտավորությունները, ո-

լոնք պետք է ի կատար ածեին «նավթ՝ պարենի դիմաց» ծրագիրը իր նախկին տեսքով և բովանդակությամբ (այսուհետև «Ծրագիր»), սահմանված՝ 986 (1996) որոշման համաձայն:

Ընդգծված է սաղքատության դեմ պայքարի նպատակով բոլոր ջանքերի գործադրման անհրաժեշտությունը, աջակցությունը տվյալ ժամանակում ազգային պարենամթերքի սպառման զամբյուղի բաշխման ցանցի աշխատանքին:

Անվտանգության խորհուրդը կարևորում է Իրաքի ժողովրդի իրավունքների նկատմամբ հարգանքը՝ տնօրինելու սեփական քաղաքական ապագան և վերահսկելու երկրի սեփական բնական ռեսուրսները:

Իրաքի սուվերենության և տարածքային անձեռնմխելիության նպատակով ՄԱԿ-ը իր աշխատանքներում ընդգծում է բոլոր անդամ պետությունների կոլեգիալության իրավունքի ապահովումը[12]:

Հաստատ կետերով թվարկվում են այն բոլոր պարտավորությունները, որոնք բխում են Միացյալ Ազգերի VII Խարտիայի բովանդակությունից և պահանջներից, միջազգային նորմերին համապատասխան, հատկապես Ժենևի կոնվենցիայի և Հաագայի կանոնադրության շրջանակում.

1. Ապահովել իշխանությունների վերաբերմունքը Իրաքի ժողովրդի քաղաքացիական առաջնահերթ կարիքներին, հավասարապես՝ Իրաքում և նրա սահմաններից դուրս: Ընդ որում ուղերձը հասցեագրված է բոլոր կուսակցություններին՝ հանդես բերելու խիստ հետևողականություն:

2. Կոչ է արվում միջազգային հանրությանը նաև ապահովելու հումանիտար աջակցություն Իրաքի ժողովրդին Իրաքում և նրա սահմաններից դուրս, խորհրդակցելու խնդրին առնչվող պետությունների հետ և սպառիչ ու շարունակաբար արձագանքելու սպասվող հումանիտար օգնությանը, այդ նպատակով դիմելով Միացյալ Ազգերին, ինչպես նաև աջակցելու Կարմիր խաչի միջազգային կոմիտեի և հումանիտար միջազգային այլ կազմակերպությունների գործունեությանը:

3. Պաշտոնապես ընդունել, որ Իրաքին լրացուցիչ միջոցներ են անհրաժեշտ դիմակայելու բացառիկ, ոչ սովորական իրավիճակում, հետևաբար տեխնիկական բնույթի և ժամանակավոր միջոցները պետք է լինեն ծրագրված, որոնք կիրագործվեն ֆոնդային և ոչ ֆոնդային համաձայնագրերով՝ կնքված Իրաքի կառավարության կողմից, Իրաքի ժողովրդին հումանիտար օգնություն ցուցաբերելու նպատակով: Համաձայն այս բանաձևի՝ ներառել նաև բոլոր տեսակի նպաստների վճարումը, այդ թվում նաև փախստականներին և ժամանակավոր տեղահանվածներին նպաստներով ապահովումը:

4. Գլխավոր քարտուղարին և նրա գլխավորությամբ գործող ներկայացուցչական կազմին լիազորել վերցնել պարտավորություն որպես

առաջին քայլ, և անհրաժեշտություն համակարգելու հետևյալ միջոցառումները.

Համապատասխանաբար՝ 12 կետերով նշված են բոլոր հնարավոր տարբերակները և անհրաժեշտ քայլերը:

Հատկապես հետաքրքիր է 7-րդ կետը, որտեղ նշված է, որ ներկա որոշմամբ ամբողջապես բոլոր դիմումները պետք է ներկայացվեն «նավթ՝ պարենի դիմաց» ծրագրից դուրս, պետք է դիտարկվեն և քննարկվեն Միացյալ ազգերի գործակալության ծրագրերի և ֆոնդերի, ինչպես նաև այլ միջազգային կազմակերպությունների և ոչ կառավարական կազմակերպությունների (NGOs) կողմից, որոնք կտեսակավորեն, կամ կօգտագործեն, կիրականացնեն Իրաքում արտակարգ հումանիտար օգնության տրամադրումը, ինչպես նաև կհոգան բժշկական սարքավորումների, առողջապահական ծառայությունների, պարենամթերքի բաշխման և ապահովման հարցերը: Վերջիններս պետք է քննվեն պիտանելիության առումով, Կոմիտեի կողմից, որը կգործի շուրջօրյա, առանց այրոցեդուրային առարկությունների[13]:

Կոմիտեի գործողությունները հաստատված են 661 (1990) որոշման համաձայն՝ հսկելու և մանրազնին իրականացնելու « 4-ի համապատասխան բոլոր կետերը:

Ինչ վերաբերվում է Գլխավոր քարտուղարի հարցումներին, կոմիտեն համապատասխանեցնելու Իրաքի ներկա վիճակին, կապված ժամանակակից պահանջների հետ, առաջարկում է ձեռնարկել այնպիսի միջոցներ, որոնք կպահանջվեն և խորհրդակցել Կոմիտեի հետ, կարգ ու կանոն հաստատելու կնքվող համաձայնագրերի հարցում, բեռների պիտանելիությունն, ինչպես նաև սննդամթերքի, դեղորայքի բարդակությունը, ջրի սանիտարական վիճակը, մատակարարման հարցերը հոգալու համար[14]:

Որոշվեց նաև, որ « 4-ում ներկայացված պայմանները ժամանակավոր են և կսբռդ են ուժի մեջ լինել 45 օրվա ընթացքում, հաշված ընդունման օրից և կարող են ապագայում երկարացվել, վերանայվելով Խորհրդի կողմից[15]:

Ընդհանրապես իր ողջ բովանդակությամբ ՄԱԿ-ի ընդունած այս փաստաթուղթը հիմնարար է Իրաքի ժողովրդի համար, ծանրագույն հանգամանքներում դիմակայելու պատերազմական աղետի արհավիրքներին:

Նույն 2003 թվականի ընթացքում այս ծրագիրը ենթարկվեց որոշ փոփոխությունների՝ կապված ներքին իրավիճակի զարգացումների հետ, սակայն գլխավոր նպատակը՝ օգնության, աջակցության առանցքը մնաց նույնը: Փաստորեն ՄԱԿ-ի ընդունած երբեմնի պատժամիջոցները Իրաքի հանդեպ մնացին երկրի պատմության նախորդ անցած էջերում:

2003թ. ապրիլի 24-ին նույնպես 4743 նիստում միաձայն ընդունվեց ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի որոշումը, համաձայն որի 1472 (2003) որոշման « 4-ում պետք է հիշատակվի, որ այն ուժի մեջ է մինչև 2003թ. հունիսի 3-ը և կայուն է լուծ հետագա հանգամանքների, վերանայվել խորհրդի կողմից[16]: Այս որոշումը լրացում էր 2003թ. մարտի 28-ի որոշման ժամկետը երկարաձգելու մասին:

Եթե ՍԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի 2003թ. ապրիլի 24-ի ընդունած որոշումը հիմնականում սոցիալ-տնտեսական բնույթ էր կրում, ապա հետագա վիճաբանությունները հաստատում է Իրաքի շուրջ քաղաքական խնդիրներում այս կազմակերպության դերի ակտիվացումը:

2003թ. մայիսի 22-ին ՍԱԿ-ի 4761 նիստին մասնակցեցին Անգլիան, Բուլղարիան, Կամերունը, Չիլին, Ֆրանսիան, Գերմանիան, Գվինեան, Մեքսիկան, Պակիստանը, Ռուսաստանի դաշնությունը, Իսպանիան, Միացյալ թագավորությունը, Միացյալ նահանգները: Չմասնակցեց Սիրիան: Իսկ ընդունված որոշումը անցավ միաձայն: Այն ներառում էր 27 կետեր, որոնք վերաբերվում են Իրաքի հետագա զարգացումներին և մասնակից պետությունների պարտավորություններին[17]:

Ընդգծվեց Իրաքի ժողովրդի իրավունքը ազատ կերպով որոշելու իր սեփական քաղաքական ապագան և սահմանելու վերահսկողություն իր սեփական բնական ռեսուրսների նկատմամբ, ողջունելով բոլոր կուսակցությունների կոլեգիալությունը համատեղելու իրենց աջակցությունը՝ ստեղծելու տվյալ իրավիճակին համապատասխան մարմին, ինչը անհրաժեշտ է:

Հույս հայտնվեց, որ իրաքյան ղեկավարությունը արագ կկայանա:

Որոշվեց ապահովել անհրաժեշտ հարգանք Իրաքի հնագիտական, պատմական, մշակութային և կրոնական ժառանգության հանդեպ և շարունակել պահպանության տակ վերցնել հնագիտական, պատմական, մշակութային և կրոնական վայրերը, թանգարանները, գրադարանները և հուշարձանները:

Նիստի մասնակիցները ողջունեցին Միացյալ Ազգերի կազմակերպության նախագահի կողմից Իրաքում իր հատուկ ներկայացուցչի նշանակումը:

Նրանք հավանություն տվեցին Իրաքի ժողովրդի առաջին քայլերին նոր իրավիճակում, նկատի ունենալով 2003թ. ապրիլի 15-ի Նասիրիայի և 2003թ. ապրիլի 28-ի Բաղդադի արած դիմում-հայտարարությունները:

Ուշադրության առնվեց Կենտրոնական բանկի յոթ ինդուստրիալ պետությունների խմբի ղեկավարների և ֆինանսների նախարարների կողմից 2003թ. ապրիլի 12-ի ընդունված դիմումը, որով անդամները ընդունեցին, որ կարիք կա բազմակողմանիորեն աջակցելու վերակառուցել և

զարգացնել Իրաքը, այդ նպատակով նշելով Միջազգային ֆինանսական ֆոնդի և Համաշխարհային բանկի օգնության կարիքը:

Ուշադրության առնվեց 2003թ. մայիսի 8-ի դիմումը ստացված Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների ներկայացուցիչների պալատից, ինչպես նաև Մեծ Բրիտանիայի Միացյալ թագավորությունից և Հյուսիսային Իռլանդիայից, ուղղված ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի նախագահին (S/2003/538) և ընդունվեցին հատուկ իրավասություններ, պատասխանատվություններ և պարտավորություններ միջազգային իրավունքի ներքո այդ պետությունների կողմից, որպես օկուպացնող ուժեր և միացյալ հրամանատարություն ("Authority" – Իշխանություն)[18]:

Որոշվեց աջակցել, որ յուրաքանչյուր պետություն, որը օկուպացնող ուժերից չէ, ներկայումս աշխատում է կամ ապագայում, կարող է աշխատել Իշխանության ներքո:

Մասնակիցները ողջունեցին անդամ պետությունների ազատությունը աջակցելու Իրաքում կայունություն և անվտանգություն հաստատելու գործին, ներդնելով անձնական, տեխնիկական և այլ միջոցներ Իշխանության ներքո[19]:

Այս փաստաթղթում մանրամասն շարադրված է ՄԱԿ-ի խարտիայի VII գլխի դրույթներին համապատասխան այն որոշումների ցանկը, սրանք պետք է իրագործվեն Իրաքում[20]:

Փաստորեն, ակնհայտ է օկուպացնող ուժերի կողմից համագործակցության միտումը, քանի որ Իրաքում տիրող կացությունը թելադրում էր վերանայելու մինչ այդ նրանց կողմից վարվող քաղաքականությանը:

2003թ. օգոստոսի 14-ին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի 4808 նիստով եզրակացվեց ՄԱԿ-ի Իրաքի օգնության ներկայացուցչությունը:

Անդամ 14 պետությունների մասնակցությամբ, բացակա էր միայն Սիրիան, միաձայն որոշվեց հիմնել Միացյալ Ազգերի Իրաքին օգնող ներկայացչություն աջակցելու Գլխավոր քարտուղարին իրագործելու իր մանդատը 1483 որոշման համաձայն, համապատասխան 2003թ. հուլիսի 15-ի իր զեկույցի բովանդակության, պարտավորություն կրելով 12 ամիս ժամանակով, որպես սկզբնական ժամանակահատված[21]:

2003թ. օգոստոսի 20-ին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը հանդես եկավ հայտարարությամբ՝ դատապարտելով նախորդ օրը Բաղդադում, Միացյալ Ազգերի շտաբ կայանի դեմ հարձակումը, որի արդյունքում եղան բազմաթիվ զոհեր և տուժածներ՝ միջազգային անձնակազմի և Իրաքի ժողովրդի շրջանում: Անվտանգության խորհուրդը ցավակցելով բոլոր տուժածներին, և նրանց ընտանիքներին, միաժամանակ հայտնում է իր վճռականությունը համապատասխան անվտանգության միջոցներ ձեռնարկելու և շարունակելու իր գործունեությունը «օգնելու Իրաքի ժողովրդին խաղաղություն և արդարություն հաստատելու իր երկրում, կերտելու իր սեփական քաղաքական ապագան»[22]:

Այս պահանջով՝ ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդը հանդես եկավ, դիմելով Իրաքի ժողովրդին, թվարկելով այն բոլոր տեռորիստական հարձակումները, որոնք իրականացվել են Իրաքում 2003թ. ընդհանրապես, և ոչ միայն ՄԱԿ-ի աշխատակիցների դեմ, դրանք որակելով, որպես «հարձակում ուղղված Իրաքի ապագայի դեմ»[23]:

Պետք է մատուցել արժանին ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդին և նրա գլխավոր քարտուղար Քոֆի Անանին, որ չնայած դժվարագույն, բայց իրավիճակին, ՄԱԿ-ը նրա գլխավորությամբ հետևողական և արդյունավետ աշխատանք է կատարում Իրաքում, հանդես բերելով հեռատեսություն ե նոր պայմաններում գործելու վճռականություն:

ՄԱԿ-ի դեմ այս հարձակումից և այլ ոտնձգություններից հետո ՄԱԿ-ը իր աշխատանքային հունից դուրս չեկավ: Դումարվել են հետաքրքիր նիստեր, որոնց արձանագրությունները, ընդունված որոշումները վերաբերվում են Իրաքի քաղաքացիների իրավունքներին, տնտեսական ոլորտին, 2004թ. հունիսի 30-ի սպասվող՝ Իրաքի անցումային կառավարությանը իշխանության փոխանցմանը, ՄԱԿ-ի Իրաք-Քուվեյթ դիտորդական առաքելության մանդատի ավարտին, «նավթ՝ պարենի դիմաց» ծրագրի ավարտին, Միջին Արևելքում խաղաղության ապահովման խնդիրներին և այլն:

Շատ կարճ ժամանակահատվածում՝ 2003թ. մարտ – 2004թ. հունիս, ակնհայտ է հասարակական կարծիքի ձևավորումը հօգուտ Իրաքի, որից անմասն չէ ՄԱԿ-ը:

«Բաղդադում ՄԱԿ-ի շենքի մոտ օգոստոսյան տեռորիստական գործողության վայրկյանից սկսած ինձ անհաղթահարելի կերպով ձգում էր Իրաքը: Ժամանակին ես հրատարակել եմ "Washington Post"-ում բաց նամակ նախագահին, որտեղ իմ անհամաձայնությունն եմ հայտնել նրա քաղաքականության հանդեպ: Մեր ներխուժումից հետ երկիր, ես իմ դիրքորոշումը հաստատեցի հայտարարությամբ, որի համար նույնպես վճարեցի իմ անձնական միջոցներից: Ես ցանկանում էի ձայնել ավելի համոզիչ, ինչը հնարավոր է՝ միայն փաստերը ձեռքիդ:

Ես պետք է վերադառնայի Իրաք, ես զգում էի, որ դա իմ պարտքն է ամերիկյան զինծառայողների հանդեպ և Իրաքի քաղաքացիական բնակչության հանդեպ»:

Եվ այսպես «Օսկար» միջազգային կինոփառատոնի տղամարդու լավագույն դերի համար 2004թ. մրցանակակիր Շոն Պեննը, որը 2003թ. եղել էր Իրաքում, Սադդամ Հուսեյնի նախագահության օրոք, նորից է մեկնում այդ երկիրը՝ արդեն ՄԱԿ-ի դեմ տեռորիստական գործողությունից հետո, հրատարակելով հետաքրքիր մանրամասներ պատերազմական վիճակում գտնվող Իրաքից[24]:

Նա գրում է՝ «Երբ ես ժամանեցի ռազմական և խաղաղ լրագրության ինստիտուտ, այնտեղ դասախոսություն էր իրաքցի երիտասարդ լրագ-

ղուլների համար: Ես լսում էի, ինչպես պիթսբուրգյան "Tribune"-ի թղթակցուհին խոսում էր մասսայական հուղարկավորությունների թեմայով, որպես մոդել, ռեպորտաժի ստեղծման մասին:

Երբ նա այդ բառերը արտասանեց, իրանցի ունկնդիրներից մեկը ուժեղ ծիծաղեց՝ «Ողջ այս երկիրը – մասսայական դամբարան է: Մենք ապրում ենք եղբայրական մեծ գերեզմանում»:

«Իմ նախկին ուղևորության ժամանակ ես եղա «ալ-Մանսուր» հիվանդանոցում և ինձ շատ հետաքրքրեց տեսնել, թե օկուպացիոն իշխանությունը ինչպես է բարելավել մանկական առողջապահությունը: Բոլորովին էլ ոչ: Հիվանդանոցը ամբողջապես կեղտի մեջ, դեղորայքը՝ քիչ, բժիշկները և մնացած բժշկական անձնակազմը չեն բավարարում, փոխներարկման արյուն նույնպես չկա: Այստեղ մարդ չի ցանկանա բերել մինչև անգամ թափառող շանը, այնինչ հենց այստեղ են ապրում և բուժվում սպիտակարյունությամբ հիվանդ երեխաները - այդ հիվանդությամբ տառապող այդքան շատ երեխաների, նման թվաբանակ աշխարհում ոչ մի տեղ գոյություն չունի»[25]:

«Սա օկուպացված երկիր է: Մաքառող երկիր է: Մեկ տարի ուռաջ ոչ մի իրանցի ինձ հետ խոսելիս, ղեկավար «Բաաս» կուսակցության գծից տարբերվող կարծիքներ չէր հայտնում, իսկ այսօր շատերը ասում են, որ օկուպացիան չի կարող ազատություն բերել: Եվ որ նրանք չեն վստահում իրենց գործերին միակողմանի միջամտությանը: Բոլորը հավաստում են, որ դիմադրական շարժումը օրեցօր դառնում է ավելի ուժեղ և կազմակերպված»: Հետաքրքիր է, որ կինոդերասանը մանրամասն թվարկում է բոլոր այն ուժերին, որոնք ներկայացնում են իրաքյան հասարակայնության տարբեր շերտերն ու հոսանքները:

Հեղինակը շեշտելով արաբական մենթալիտետի նշանակությունը, բերում է համոզիչ տվյալներ: Միաժամանակ նշում է, որ հենց Բաղդադում ամենից ցայտուն է երևում, որ պատերազմը նույնպես բիզնես է:

Մի իրաքցի փոդոցում նրան հարցրել է՝ Ձեր գործերը եկել են մեր ժողովրդին Սադդամից ազատելու, թե՞ նավթը ազատելու մեր ժողովրդից: Այնուհետև նկարագրում է բենզինի մեծ հերթերը քաղաքում: Բենզինի համար մարդիկ օրերով հերթ են կանգնում[26]: «Բաղդադի կենտրոնական կոմունիկացիոն ուշտաբակի ծոմոված երկաթյա և բետոնե ավերակները հիմա վկայում են միայն ամերիկյան բանակի հզորության մասին: Ես կանգ եմ առնում մեր ռազմական «Շոկ և թրթիռ» կամպանիայի այդ հուշարձանը լուսանկարելու համար»[27]:

Իրաքում ԱՄՆ-ի, նշված ժամանակահատվածում, վարած քաղաքականության որոշ հարցերի մասին հետաքրքիր տեղեկություն է հաղորդում Ամերիկայի հայտնի հրապարակախոսներից Ֆարիկ Զակարիան, որը նաև «News Week» թերթի գլխավոր խմբագիրն է: Նրա մենագրությունը՝ «Ազատության ապագան՝ ոչլիբերալ դեմոկրատիան մեզ մոտ՝ տա-

նը և արտասահմանում» 2003թ. գարնանը համարվեց քեսբսեյեր, ակնթարթորեն սպառվելով:

2004թ. մայիսին «ԼըՉալըՅՌ՛» թերթի հարցերին նա պատասխանեց Նյու-Յորքում իր նյուրի՝ ռուս գիտնական Վլադիսլավ Ինոզեմցևի հետ զրույցի ընթացքում:

Ինչպիսի՞ն է ձեր կանխագուշակումը Իրաքում իրավիճակի զարգացման մասին հարցին, նա պատասխանել է՝ մինչ դեմոկրատիայի, ազատության և այլն ձեռք բերումը, դուք պետք է հասնեք հասարակական կարգուկանոնի: Իրաքում, դժբախտաբար դա ժամանակավոր կոալիցիոն ադմինիստրացիայի կողմից, իսկ ամենազլխավորը՝ Պենտագոնի և Բուշի ադմինիստրացիայի կողմից, անտեսված էր: Այժմ անհրաժեշտ է հասնել Իրաքի և արտաքին աշխարհի միջև խաղընկերության: Որպեսզի ոչ միայն ԱՄՆ-ը, այլև ուրիշ երկրները կարողանան օգնել Իրաքին դեմոկրատիա կառուցել: Որպեսզի նրանք կոալիցիայի զորքերին չհամարեն օկուպացիոն ուժ:

Սակայն այդ երկրի շանսը իսկական դեմոկրատիայի անցնելու համար շատ փոքր է, քանի որ մենք վերին աստիճանի շատ սխալներ ենք գործել, Իրաքում ստեղծել ենք հակաամերիկյանիզմի մթնոլորտ:

... Ինձ ամենից առավել հուսահատեցնում է ԱՄՆ-ի վարած «էտապատերազմյան» քաղաքականությունը Իրաքում: Դա աղետաբեր է: Եվ միայն այժմ է սկսել խմբագրվել: Այնտեղ մենք քիչ զորք ունեցանք, մենք չզիտակցեցինք ՄԱԿ-ի ներգրավման անհրաժեշտությունը իրաքյան գործերում: Մենք հաշվի չառանք, որ ոչ միայն ԱՄՆ-ը, այլև ուրիշ երկրները կարող են իրենց հետաքրքրություններն ունենալ Իրաքում»[x]:

Ինչպես ցույց են տալիս նշված ժամանակահատվածում ՄԱԿ-ի գործունեության արդյունքները և հասարակական կարծիքը, ապա կաքելի է անհրաժեշտ համարել այդ կազմակերպության դերի ընդլայնումը և հետագա ակտիվացումը:

2004թ. հունիսի 28-ին Բաղդադի ժամանակով՝ ժամը 10:26-ին, քաղաքացիական օկուպացիոն ադմինիստրացիայի ղեկավար Պոլ Բրեմերը Իրաքի նոր ղեկավարներին հանձնեց «լրիվ սուվերենություն փոխանցելը» պաշտոնապես ամրացնող փաստաթղթերի փաթեթը[29]:

Արարողությունը կայացավ Բաղդադի «կանաչ գոտում», ուր գտնվում էր կոալիցիոն ուժերի շտաբը, իսկ մինչև վերջերս այստեղ էր տեղավորված նաև Իրաքի ժամանակավոր կառավարող խորհուրդը: Բրեմերը հրապարակեց կարճ հայտարարություն՝ «Համաձայն ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի 1546 բանաձևի, ժամանակավոր կոալիցիոն ադմինիստրացիան դադարեցնում է իր գործունեությունը հունիսի 28-ին: Դա նշանակում է օկուպացիայի վերջ և ազգային կառավարության կողմից լրիվ սուվերենության ձեռքբերում: Մենք ողջունում ենք Իրաքի քայլերը,

որոնց նպատակն է իր իրավական տեղը գրավել ազատ ժողովուրդների շրջանում»:

«Սա պատմական օր է, երջանիկ օր է, որին սպասում էր մեր ողջ ժողովուրդը, - պատասխան խոսքում ասաց Իրաքի «ժամանակավոր» նախագահ Գազի ալ Յավարը: - Մենք շնորհակալություն ենք հայտնում դաշնակիցներին: Իմացեք՝ վերադարձ անցյալին մենք թույլ չենք տա»[30]:

Նույն օրը ժամը 12:30-ին Պոլ Բրեմերը, որը 13 ամիս աշխատել էր այս երկրում «պրոկուրատոր» (գործերի հավատարմատար), Իրաքից հեռացավ ԱՄՆ-ի ռազմա-օդային ուժերի C-130 ինքնաթիռով[31]:

Ուշագրավ է, որ Իրաքում իշխանության փոխանցումը կայացավ նախապես նշված ժամկետից՝ հունիսի 30-ից երկու օր շուտ՝ հունիսի 28-ին: Պատմական այս իրադարձության շուրջ մամուլում արտահայտված կարծիքներում կարևորվում է ՄԱԿ-ի դերը[32]:

KARINE SAMVELYAN

THE ACTIONS OF THE UNITED NATIONS IN IRAQ (MARCH 2003-JUNE 2004) AND THE FORMATION OF THE PUBLIC OPINION

The article deals with the analyses of the achievements of the active role of the United Nations in Iraq in period of March 2003 – June 2004.

It included the examination of Resolutions and Statements of the Security Council of the United Nations: Adjustments to Iraq-'oil-for-food' programme, Establishment of UN Assistance Mission for Iraq, Call for return of power to Iraqi people and etc.

The very important factor in this period is the formation of the public opinion: to help the people of Iraq to form a representative government based on the rule of law.

The United Nations should play a vital role in the reconstruction of Iraq and the restoration and establishment of national and local institutions lor representative governance. Lifting of sanctions on Iraq is very important step in the activity of the United Nations.

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1. Տես՝ Կարինե Սամվելյան, ՄԱԿ-ի սանկցիաները Իրաքի նկատմամբ, «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XXI, Երևան, 2002, էջ 137-146, Կարինե Սամվելյան, ՄԱԿ-ը և Իրաքի դեմ ԱՄՆ-ի ռազմական գործողությունների հարցը, «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XXII, Երևան, 2003, էջ 119-128:
2. Կարինե Սամվելյան, ՄԱԿ-ի սանկցիաները Իրաքի նկատմամբ, «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XXI, Երևան, 2002, էջ 145:
3. Կարինե Սամվելյան, ՄԱԿ-ը և Իրաքի դեմ ԱՄՆ-ի ռազմական գործողությունների հարցը, «Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներ և ժողովուրդներ», XXII, Երևան, 2003, էջ 127:

4. Նույն տեղում, էջ 125: Տես՝ Նիկոլայ Հովհաննիսյան, Կարևոր փաստաթուղթ հետպատերազմյան Իրաքի վերակազմավորման և ԱՄՆ-ի քաղաքականության վերաբերյալ, «Ազգ», 29 III, 2003, էջ 4, "Новое время", 19.IV.2003.
5. Տես՝ Демократизация Ближнего Востока — это маразм, "Независимая газета", 28.V.2004, с. 10.
6. Նույն տեղում:
7. Տես նույն տեղում:
8. Նույն տեղում:
9. S/RES/1472 Adjustments to Iraq oil-for-food' programme, United Nations, Press Release Security Council, SC/7976, 13 January 2004, Resolutions and Statements of the Security Council, 2003, p. 28.
10. Նույն տեղում:
11. Տես նույն տեղում, էջ 29:
12. Նույն տեղում:
13. Նույն տեղում:
14. Նույն տեղում, էջ 30:
15. Նույն տեղում, էջ 31:
16. Նույն տեղում, S/RES/1476, էջ 35:
17. Տես՝ S/RES/1483, Lifting of sanctions in Iraq. United Nations, Press Release, Security Council, Resolutions and Statements of the Security Council, 2003, p. 46-51.
18. Նույն տեղում, էջ 46:
19. Նույն տեղում, էջ 47:
20. Նույն տեղում, էջ 47-51:
21. Նույն տեղում, էջ 73:
22. S/PRST/2003/13, United Nations, Press Release..., p. 116:
23. S/RES/1511, United Nations, Press Release..., p. 88.
24. Репортаж от Шона Пенна, 4 дня войны в Ираке, "Premiere" N 88, апрель 2004, с. 44.
25. Նույն տեղում, էջ 46:
26. Նույն տեղում, էջ 47:
27. Նույն տեղում, էջ 46:
28. "Известия", 5 V, 2004, с. 5.
29. Նույն տեղում, 29.06.2004, էջ 1, Георгий Степанов, Пол Бремер передал иракцам "полный суверенитет".
30. Նույն տեղում:
31. Նույն տեղում:
32. Տես՝ նույն տեղում, էջ 1, 5, Георгий Мирский, Американцы передали власть иракцам на два дня раньше, чем обещали.